

Tallinna XVII koolinoorte keemiaolümpiaadi koolivoor

2016 / 2017 õ.a

12. detsembril 2016 kell 12.00 – 15.00

11. KLASS

Enne töö alustamist joonistage puhtandi tiitellehele järgnev tabel ja täitke nimede ja kooli lahtrid.

11. klass		I	II	III	IV	Σ
Õpilase nimi						
Õpetaja nimi						
KOOL						

Kasutada võib keemiliste elementide perioodilisussüsteemi tabelit, lahustuvustabelit ja kalkulaatorit.

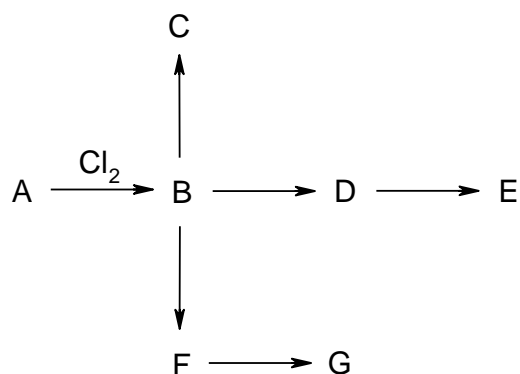
1. (10p)

Küllastamata ühendi **A** vastastiktoimel klooriga moodustub aine **B** (sisaldab 71,7% kloori ja 24,3% süsinikku), mida kasutatakse laialdaselt lahustina. Kustutatud lubja lahuse kuumutamisel ainega **B** moodustub aine **C**, mida kasutatakse laialdaselt autode jahutus- ja pidurivedelike komponendina.

Ligi 80% aine **B** maailmatoodangust kasutatakse aine **D** saamiseks, millest omakorda saadakse laialdaselt kasutatav polümeer **E** (PVC).

Aine **B** ja naatriumtsüaniidi vahelisel reaktsioonil moodustub aine **F**, mille täielikul hüdrolüüsil tekib kaheprotonihape **G**.

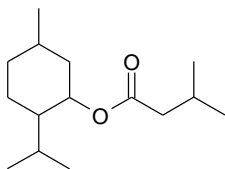
Kirjeldatud muundumised on esitatud järgmisel skeemil:

1. Leidke arvutustega aine **B** brutovalem (2).
2. Joonistage aine **B** kaks võimalikku isomeeri (1) ja nimetage need (1).
3. Joonistage ainete **A**, **C-G** struktuurivalemid (3) ja nimetage need (3).

2. (10p)

Validool on laialt levinud veresooni laiendava toimega preparaat, mida kasutatakse südamehaiguste ravis, on rahustava toimega. Üks tablett sisaldab 60mg validooli.

1. Kirjutage validooli brutovalem **(1)**.
2. Kirjutage validooli süstemaatiline nimetus **(1)** ja nimetus IUPAC nomenklatuuri järgi **(1)**.
3. Kirjutage primaarsete, sekundaarsete ja tertsiaarsete süsiniku aatomite arv validooli molekulis **(1,5)**.
4. Kirjutage keemilise reaktsiooni võrrand validooli reageerimise kohta naatriumhüdroksiidiga **(1,5)** ja nimetage reaktsiooni produktid **(2)**.
5. Arvutage validooli hulk, mis on vajalik reaktsiooniks 20,00 ml 0,7625 M naatriumhüdroksiidi lahusega **(1)**. Mitu validooli tabletti kulub selleks reaktsiooniks **(1)**?

3. (10p)

Demonstratsioonkatsete läbiviimiseks oli vaja valmistada koobalt(II)kloriidi kristallhüdraadist kolm erineva protsendilise sisaldusega koobalt(II)kloriidi lahust. Koobalt(II)kloriidi kristallvee sisaldus sõltub õhuniiskusest, kusjuures erinevate kristallhüdraatide värvus varieerub roosast ($\text{CoCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$) kuni helesiniseni (veevaba CoCl_2).

Kuna laboris leiduv CoCl_2 kristallhüdraat oli lillakaspunase värvusega, otsustas assistent kontrollida selle kristallvee sisaldust. Ta lahustas vees 5,05g kristallhüdraati ja lisas saadud lahusele AgNO_3 lahust kuni sademe tekkimise lõppemiseni. Kuivatatud sademe mass oli 7,20g.

1. Mitu mooli kristallvett sisaldab antud kristallhüdraat ühe mooli soola kohta **(3)**? Kirjutage kristallhüdraadi valem ja nimetage see **(1)**.
2. Mitu grammi kristallhüdraati on vaja ühe liitri 6%-lise CoCl_2 lahuse ($\rho=1,056\text{g/cm}^3$) valmistamiseks **(2)**?
3. Mitu grammi kristallhüdraati tuleb lisada 300 ml 6%-lisele lahusele, et saada 15%-line lahus **(2)**?
4. Mitu ml vett tuleb lisada 300 ml 6%-lisele lahusele, et saada 2%-line lahus **(2)**?

4. (10p)

Mitmed anorgaanilised happed sisaldavad väävli. Olulisemad nendest on järgnevas tabelis:

Happe tähis	Happe kirjeldus
A	Hape, milles väävli o.a on maksimaalne, „lõngaõli“
B	Hape, milles väävel saab käituda vaid redutseerijana
C	Kaheprootoniline hapnikhape, mis sisaldab massi järgi 56,2% väävli
D	Kaheprootoniline hapnikhape, mis sisaldab massi järgi 39,1% väävli
E	Kaheprootoniline hapnikhape, mis sisaldab massi järgi 36,0% väävli

Hape **A** on keemiatööstuse olulisemaid aineid. Selle ajaloost on teada muu hulgas järgmist:

- 1) 1648. a sai Johann Rudolf Glauber kaaliumnitraadi töötlemisel kontsentreeritud happega **A** happe **F**;
- 2) 1671. a sai Robert Boyle raua lisamisel happe **A** lahusele põleva gaasi **G**;
- 3) 1771. a sai Carl Wilhelm Scheele kaltsiumfluoriidi töötlemisel kontsentreeritud happega **A** klaasi söövitava aine **H**.

1. Kirjutage hapete **A** ja **B** valemid (1).
2. Tuvastage hapete **C**, **D** ja **E** koostis, kirjutage nende valemid ning nimetused (3).
3. Järjestage happed **A–D** tugevuse kasvu järjekorras (1).
4. Kujutage hapete **A–E** tasapinnalised struktuurivalemid (2,5).
5. Koostage järgmistele skeemidele vastavate reaktsioonide võrrandid ja tasakaalustage need:
  - 1) kaaliumnitraat + **A** → **F**
  - 2) raud + **A** → **G**
  - 3) kaltsiumfluoriid + **A** → **H** (1,5).
6. Happed **C** ja **D** on ebapüsivad ning võivad tekkimisel (näiteks vastavast soolast „välja tõrjumisel“) laguneda. Kirjutage järgmiste soolade ja soolhappe lahuse vaheliste reaktsioonide võrrandid, milles näitate tekkiva happe lagunemise saadused.
  - 1) happe **C** Na-sool + HCl →
  - 2) happe **D** Na-sool + HCl → (1).